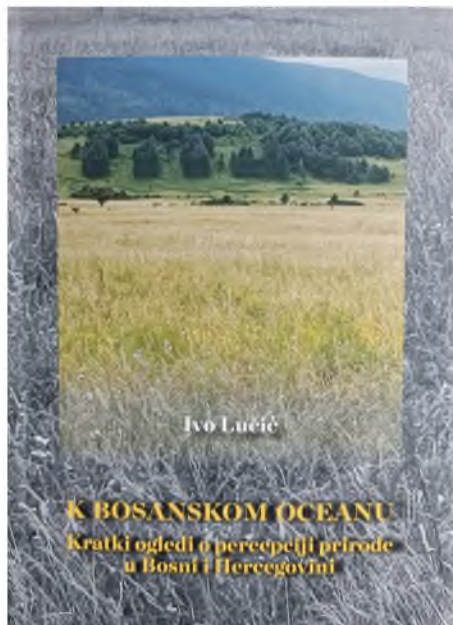


Nova knjiga našeg člana

U izdanju Centra za krš i speleologiju i Sinopsisa (Zagreb-Sarajevo) izašla je i štampe nova knjiga eseja našeg člana dr. Ive Lučića "K bosanskom oceanu : Kratki ogledi o percepciji prirode u Bosni i Hercegovini". Knjiga sadrži 60 eseja. Iz svakog od njih isijava briga i ljubav prema Bosni i Hercegovini. Naslov zadnjeg eseja je "Nema raja bez rodnoga kraja". Pametnome je išaret dovoljan.



Na dodiru Zec planine i Vranice

Jedne subote neznajući šta ćemo odsebe i kud ćemo, Mufa i ja, metodom slučajnog 'mapovskog uzorkovanja' odaberemo ovaj kraj za prohodati planinom. Namjerno ne kažem planinariti, jer nismo planinarili, više je to od planinarenja. Uzmemo za cilj katun Gvoždanske staje i izvor Vrbasa. Na ovaj i susjedne katune su izlazili sa stokom



Iznad vrela Vrbasa

na ljetnu ispašu iz lokalnih naselja u podnožju Zeca i Vranice. Danas ta naselja služe više kao vikend naselja, ali je bilo i jedno stado ovaca (oko 200 ovaca).

Popeli smo se na Dernečišta. Sudeći po nazivu, na relativno ravnom planinskom vrhu sigurno se u prošlosti održavao teferič okolnih katunskih naselja. Iako je ponestalo snage prevalili smo i do vrela Vrbasa. Nije k'o vrelo Bosne, ali se može piti. U povratku se spustimo u dolinu na katun Lijeva rijeka sa lijepom lokvom i opet nazad preko Gvoždanskih staja.

Pukupili smo uzorke vodenih puževa ispod rezervoara u selu Nikolići, pored puta Bakovići Brusnica nekoliko puževa i jedan mali čudni puž iz potoka iznad Gvoždanskih stanova, lokalitet se u karti zove Jezera.

Dok sam hodao i dok ovo pišem po moždanim vijugama zaduženim za pamćenje preturaju mi se sjećanja na putopis Alije Isakovića, koje je on pisao usput radeći u nekoj geološkoj firmi, jedan je negdje i sa ovog parčeta Bosne.

Vratio sam se dva žulja na stopalu, sklap'o se do srijede, ali je bilo lijepo prekoračiti vododjelnicu Bosne i Vrbasa, bacati pogled po goletima Vranice i gledati stara ka-

tunska naselja kako izgledaju kao sa neba razbacana.

MH

Potkapina kod Pećine ZA014

19. 8. 2023. je u okviru speleološkog istraživačkog kampa u Mitrovićima (Tajan) posjećena Pećina ZA014. U njenoj neposrednoj blizini nalazi se potkapina kao ostatak stare pećine, u kojoj je nađena jedna mumija malog potkovastog šišmiša (*Rhinolophus hipposideros*) i na stropu još dva šišmiša iste vrste.

AB, JM



Kamenica, Tajan, 14. 8. 2023.

Početak tradicionalnog kampa, odmah nakon istraživanja na Ozrenu. Obilazak vikendice i okoline. U Robinoj vikendici, (moj prvi susjed), u podrumu, jedan mali potkovasti šišmiš (*Rhinolophus hipposideros*) kome je ovo izgleda već duže vrijeme ljetno stanište, U objektu "Franjo Herljević" 4-5 velikih potkovastih šišmiša (*Rhinolophus ferrumequinum*), a u Jami u Suhoj, gdje smo znali nalaziti šišmiše, ni jednog. Za početak kampa dosta.

AB

Boljuni pored Stoca

Iako je praksa (barem moja) da ljetne mjesece zbog jakog zvizdana izbjegavam hoditi Humskom zemljom, ali kad se najavi neka naoblaka može se napraviti i izuzetak. Krenemo bez ambicioznog ciljanja, ali ipak ispotiha uzmemo za cilj selo Boljune u



stolačkom kraju.

U Boljunima se nalaze dvije dobro poznate velike nekropole srednjovjekovnih stećaka sa mnoštvo ukrašenih i nekoliko natpisa. Pored nekropola je i zidani otvoreni bunar sa kamenim koritom koje je vjerovatno isklesano od stećka. Lokalno udruženje brine i održava lokaciju, tako da je prostor pristojno uređen sa stolom da se može i odmoriti. Tu je i drvena kućica u koju se može sakriti od kiše. Održavati znači uzimati državi ingerencije.

Uvijek se nešto nađe novo, tako nas u Boljunima iznenadi jedan nadvratni kamen, iznad vrata u prizemlju kuće koja je napuštena, ali su zidovi kuće do krova ostali uzgor. Vjerovatno je to prizemlje bio podrum kuće. Na nadvratniku su reljefni ukrasi koje čine dvije kugle/jabuke i mali polumjesec. Nešto malo podataka o ovom načinu ukrašavanja na kamenim kućama ima u literaturi, ali mi nastavljamo pratiti ovu pojavu i evidentirati.

U Boljunima žive dvije-tri kuće, a sudeći po jačini zvuka vijesti koji je dopirao iz jedne kuće, radi se o starodobnim oslabljenog sluha ali redovnim konzumerima nebitnih vijesti. Ali bitno je napomenuti, da su na

drugom kraju sela, dva mlada brata, a čiji su preci nekada davno otišli iz Boljuna, osnovali ergelu bosanskog brdskog konja. Oni se nizu za stalno vratili da tu žive, ali je sigurno da neki novi klinci imaju drugačiji pogled na selo svoga oca ili djeda. Konje nismo vidjeli jer oni nisu u strogom štal-skom boravku, nego sami žive na području prema Hutovu blatu.

MH

Istraživanje Lvov virusa u BiH

Kao nastavak jednog davno završenog projekta koji su u okviru EUROBATS projektnih inicijativa započeli Mađari sa Univerziteta u Pečuju, započeta su obimnija istraživanja Šrajberzijevo šišmiša u regiji (Slovačka, Mađarska, Rumunija, Srbija, BiH i Bugarska). Kod nas smo radili u podzemnom kamenolomu u Dardaganima kod Zvornika i u pećini Megara kod Maglaja. Po prvi put smo koristili harfu koju su donijeli mađarski istraživači. Pokazala se vrlo efikasna u hvatanju. Uzimani su uzorci tkiva, plju-



vačke, izmeta i krvi te sakupljani paraziti. Uzete su sve osnovne morfološke karakteristike životinja. Također, sve smo životinje markirali budući da je ranije utvrđena migracija Šrajberzijevo šišmiša između kamenoloma u Dardaganima i njegovih podzemnih skloništa u Petrovaradinskoj tvrđavi u Novom Sadu.

JM

Tragovi malog potkovastog šišmiša u selu Donja Dištica

Tokom odmora nakon skoro cjelonoćnog rada pred ulazom u podzemni kamenolom u Dardaganima (ja sam doduše zbrisao ranije, a Amina i Vojo su se smrzavali sa Mađarima) otišli smo do skoro napuštenog sela (živi samo jedan čovjek) Donja Dištica u području Maoče (iznad sadašnjeg doma GSS Zavidovići). Kuće su bile zatvorene, ali smo u jednoj ostavi koja se mogla otvoriti (uz prisustvo jednog domaćina koji nas je i odveo gore) našli ostatke malog potkovastog šišmiša i dosta veliku količinu guana. Stanje guana ukazuje da je ovogodišnje i da je vjerovatno ostatak neke porodijske kolonije. Svakako da sljedeće ljeto treba posjetiti ovu lokaciju tim prije što je u neposrednoj blizini doma zavidovičkih speleologa.

AA, JM



Izlazak šišmiša iz skrovišta u po bijela natopljenog dana u godini

Na zanimljiv događaj upozorio me je Nešo iz SNIK ATOM iz Zavidovića koji se desio 27. 8. 2023., Kad smo mi već napustili Maoču i krenuli kući. Oko 13 sati (temperatura je bila 36 °C) iz svog skrovišta u

mostu preko Krivaje (odvojak za dom GSS-a i selo Dišticu) izletio je šišmiš i u malom bazenu koji su Zavidovićani napravili za kupanje, uzeo vode u dva kružna naleta i ponovo se vratio u svoje skrovište. Događaju je svjedočilo više članova pomenutog istraživačkog kluba koji su tom trenutku marljivo radili na problemu rješavanja čevapa, sudžukica, rolovane teletine i bezbeli salate od paradajza, krastavica, paprika i feferona iz uzgoja u vlatitoj bašti.

Nešto druže, iskrena zahvalnost za informaciju o ovom nesvakidašnjem događaju. Može se samo pretpostaviti da je razlog izlijetanja u pola bijelog dana velika vrućina koja je dovela do dehidracije šišmiša. Prvom prilikom idemo do mosta sa detektorom. Mostove vole noćni šišmiši (*Nyctalus noctula*).

JM

Od Lisca do hotela „Montanaro“

Konačno smo stigli napraviti analizu ultrazvučnih signala sa transekta koji smo Mirnes i ja napravili 22. 4. 2023. godine od završetka transekta koji smo pravili na Liscu (Podvelež) (za potrebe poskonstrukcionog monitoringa šišmiša za VE „Podvelež“). *Hypsugo savii* je zabilježen na lokaciji 43,32572 °N, 17,95104 °E, *Miniopterus schreibersii* na lokaciji 43,30968 °N, 17,91405 °E, a fonetska grupa *Pipistrellus kuhlii/nathusii* na lokacijama 43,32572 °N, 17,95104 °E i 43,30838 °N, 17,91106 °E. Trebali smo ovo napraviti još koji put tokom preradne dvije godine monitoringa, ali smo vjerovatno samo mislili kako što prije doći do kreveta.

Na ovom putu nalazi se i bunar Kaočina, na kojem je Primož Presetnik sa studentima mrežario tokom studentskog istraživačkog kampa u Stocu 2022. godine tako da kraj nije bez podataka o šišmišima.

JM, MH



Nasred livade bijela kočija. Ispod manji teren za nogomet. Dječije ljuljačke, a zrak svjež, planinski.

Kako je jedan znak učinio tunel turističkom atrakcijom

I jednu i drugu stranu tunela-pećine Ponikva kod Vareša krasi znak koji upozorava vozače na šišmiše.

Vareš je po ovome, uz Meksiko i Kalakmul, gdje, također, postoji saobraćajni znak s upozorenjem na šišmiše, jedinstven u svijetu.

Otkad ga je Centar za krš i speleologiju postavio, nastale su hiljade videopriloga o tunelu kod Vareša.

Inače, znak je postavljen s obje strane ulaza u pećinu-tunel Ponikva na regionalnom putu koji iz Vareša vodi preko planine Zvijezde u dolinu Krivaje.

AA-Amina Agić, AB-Admir Bajraktarević, MH-Mirnes Hasanspahić, JM-Jasminko Mulaomerović

Impresum:

CKS Newsletter, God. 5., Broj 10., Avgust 2023.

ISSN 2637-3041 (print)

ISSN 2637-305X (online)

Izdavač i redakcija: Centar za krš i speleogiju,

Sarajevo, Branilaca Sarajeva 30, e_mail:

info@centarzakrs.ba, www.centarzakrs.ba,

Urednik: Jasminko Mulaomerović

Bilten izlazi čim napunimo četiri stranice sa aktivnostima.

Pomoć za Bilten dobrodošla je na broj:

161000021050078 kod Raiffeisen banke d.d.